

УДК 377.091.212-047.22:338.486.2-057

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ АГЕНТІВ З ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИЗМУ

Світлана Масліч,

аспірант Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

КЛЮЧОВІ СЛОВА:

професійна компетентність, інформаційно-аналітична компетентність, агент з організації туризму, освітньо-кваліфікаційна характеристика

Реферат

У статті визначено актуальність проблеми формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх агентів з організації туризму у професійно-технічних навчальних закладах. Автором проведено проблемний аналіз освітньо-кваліфікаційної характеристики майбутніх агентів з організації туризму та виявлено необхідність здійснення ними інформаційно-аналітичної діяльності в процесі виконання професійних обов'язків. З'ясовано, що професійна діяльність агентів з організації туризму включає інформаційну й аналітичну складову, а, отже, зміст освітніх дисциплін повинен бути спрямований на формування інформаційно-аналітичної компетентності. Наведені результати проведеного анкетування учнів професійно-технічних навчальних закладів свідчать, що проблемі формування інформаційно-аналітичної компетентності педагогами приділяється недостатньо уваги. Здійснений аналіз освітньо-професійної програми підготовки кваліфікованих робітників туристичної галузі дає змогу визначити шляхи розв'язання виявлених суперечностей щодо формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх агентів з туризму в професійно-технічних навчальних закладах.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження, висвітлених у даній статті, полягає у визначенні поняття «інформаційно-аналітична компетентність майбутніх агентів з організації туризму» та обґрунтуванні вимог щодо сформованості інформаційно-аналітичної компетентності цих працівників на ринку туристичних послуг.

Окреслення напрямів подальшого наукового пошуку в розв'язанні проблеми підвищення якості підготовки майбутніх агентів з організації туризму уможливило доведення отриманих результатів у здійсненому дослідженні до конкретних методичних розробок навчальних програм, методичних рекомендацій з проведення уроків теоретичного і виробничого навчання, тестів для контролю знань та вмінь учнів.

Постановка проблеми. Нині в Україні відбуваються масштабні зміни у сфері економіки, які вимагають вивчення потреб ринку праці, аналізу затребуваності фахівців тієї чи іншої галузі. А тому сфера освіти повинна мати тісний взаємозв'язок з роботодавцями, бути збалансованою з потребами економіки. Дана вимога знайшла відображення у проекті Закону України «Про професійну освіту», в якому особлива увага приділяється забезпеченню умов для випереджувального розвитку професійної освіти, створенню багатопрофільних, різнорівневих професійних навчальних закладів, що здійснюватимуть підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації спеціалістів та кваліфікованих робітників відповідно до потреб регіонального ринку праці та загальнодержавних потреб [7].

У системі вітчизняної професійної освіти здійснюється підготовка кваліфікованих робітників для різних галузей економіки, зокрема туристичної як однієї з найбільш перспективних. На це вказують дані щодо позитивної динаміки доходів, наведені на сайті Федерації роботодавців Києва: лише за останні півстоліття світовий прибуток, отриманий від туристичної галузі, виріс у 300 разів, а за прогнозами експертів Всесвітньої

туристичної організації, сума доходів від туризму у 2020 році перевищить 2 млрд. доларів [9]. Проте в Україні туризм як економічна сфера діяльності є недостатньо розвиненим. Про це йшлося на Всесвітньому економічному форумі. Наведені дані експертів свідчать, що за підсумками 2013 року Україна посіла 76 позицію з 140 у рейтингу країн за рівнем розвитку туристичної галузі [1]. Однією з істотних проблем якісного розвитку туристичної індустрії в Україні, виокремлених на цьому форумі, є низький рівень професіоналізму кадрів. Очевидно, що розв'язання означеної проблеми потребує активізації наукових досліджень у сфері професійної підготовки саме кваліфікованих робітників, здатних надавати якісні послуги.

Аналіз досліджень і публікацій.

Різними аспектами проблеми професійної підготовки фахівців сфери туризму присвячені роботи таких українських та зарубіжних учених, як: О. Алілуйко, В. Бабарицька, О. Бейдик, Т. Власова, М. Галицька, Т. Горячева, І. Зорін, Л. Кнодель, А. Конох, В. Лозовецька, Л. Лук'янова, О. Любіцева, П. Олійник, Е. Павлова, В. Пазенок, О. Пирогова, Л. Поважна, С. Попович, О. Сесьолкін, М. Скрипник, Г. Сорокіна, О. Фастовець,

В. Федорченко, Н. Фоменко, Н. Хмільярчук, Г. Цехмістрова, О. Щербакова та інші. Дослідження щодо використання новітніх інформаційних технологій у діяльності підприємств туристичної сфери і туризмі здійснювали: С. Арімов, В. Балута, П. Бурцев, А. Галиновський, О. Губанова, В. Гуляєв, А. Демаш, М. Єфремова, І. Зорін, І. Калашников, Д. Купінський, Ю. Миронов, М. Морозов, Н. Морозова, Т. Новгородцев, Н. Плотнікова, М. Окороков, М. Робсон, М. Скопень, О. Тоффлер, Ф. Уллах, М. Хайдеггер, А. Шлевков, С. Чупров та інші.

В останні роки з'явилася низка праць вітчизняних та зарубіжних учених (Н. Величко, О. Гайдамак, Р. Красовський, О. Назначило, В. Омельченко, Л. Петренко, Н. Рижова, І. Савченко, В. Свистун, В. Фомін, В. Ягупов та інші), у яких висвітлені результати формування і розвитку інформаційно-аналітичної компетентності в різних фахівців. Однак, проведені дослідження не розкривають питання формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх агентів з організації туризму.

Мета статті: проаналізувати стан вивчення проблеми формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх агентів з організації туризму у професійно-технічних навчальних закладах, визначити шляхи формування даної компетентності як складової професійної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Визначний український вчений С. Гончаренко у своїх дослідженнях наголошує, що професійна компетентність – це «сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки діяльності, використовувати інформацію» [6, с. 149]. Як бачимо, професійна компетентність нерозривно пов'язана зі здатністю орієнтуватися в інформаційному просторі. Сучасний світ характеризується зростанням обсягів інформації, тому висококваліфікований фахівець будь-якої галузі повинен володіти навиками швидкого отримання і поновлення інформації, умінням аналізувати її, вирішувати в оперативних виробничих ситуаціях.

Значна кількість учених, досліджуючи питання професійної компетентності фахівців різних галузей,

прийшли до висновку, що інформаційно-аналітична компетентність є складовою професійної компетентності. Зокрема, А. Трофименко, вивчаючи питання розвитку інформаційно-аналітичної компетенції студентів у вузі, звертає увагу на посилення ролі аналітичної складової професійної діяльності і зазначає, що здебільшого інформаційно-аналітична компетентність науковцями розглядається як складова професійної компетентності, до того ж, специфічність аналітичної складової інформаційної підготовки висвітлюється мінімально, а самі знання про розвиток та формування інформаційно-аналітичної компетентності у педагогічній теорії та практиці тільки починають складатися [8, с. 11-12].

За результатами дослідження структури і змісту професійної компетентності офіцерів-інженерів В. Омельченко дійшла висновку, що інформаційно-аналітична складова їхньої професійної діяльності є обов'язковим компонентом професійної компетентності військового фахівця. Під інформаційно-аналітичною компетентністю військового спеціаліста вона розуміє «готовність і здатність військового спеціаліста на основі мотивованого і обґрунтованого застосування засобів ІКТ здійснювати цілеспрямовану інформаційно-аналітичну діяльність, пов'язану з пошуком, якісно-змістовним аналізом, обробкою і перетворенням інформації» [5, с. 3].

До подібного висновку дійшла й О. Гайдамак, здійснивши дослідження інформаційно-аналітичної компетентності магістра фізико-математичної освіти, про що йдеться в її науковій праці: «...інформаційно-аналітична компетентність є ключовою складовою професійної компетентності, оскільки, в силу фундаментальності понять «інформація» і «аналіз», на ній засновані інші компоненти професійної компетентності» [2].

Вітчизняними і зарубіжними вченими доведено, що інформаційно-аналітична компетентність є ключовою. За класифікацією компетентностей, прийнятою в європейських країнах, зазначена компетентність віднесена до переліку загальних (generic), тобто, це – знання, розуміння, навички та здатності, якими студент оволодіває в рамках виконання певної програми навчання, але які мають універсальний характер. Вона представлена

набором окремих компетентностей: здатністю до аналізу та синтезу; елементарними навичками роботи з ПК; навичками роботи з інформацією (уміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел).

Як ключова (універсальна) дана компетентність входить до складу професійної компетентності, адже професійна діяльність сучасного фахівця будь-якого напрямку нерозривно пов'язана з опрацюванням та аналізом інформації. Без навиків якісного опрацювання інформації працівник жодної галузі не може бути конкурентоспроможним на ринку праці. Однак, зміст цієї інформації відрізняється своєю специфікою, котра відображає особливості змісту професії, виконуваних функцій, тобто професійної компетентності.

Отже, подальший науковий пошук необхідно спрямувати на з'ясування суті поняття професійної компетентності майбутніх агентів з організації туризму. Для цього скористаємося результатами дослідження В. Любарець, яка вважає, що «професійна компетентність агента з організації туризму – це інтегрована здатність особистості здійснювати професійну діяльність у сфері туризму, використовуючи цілісний комплекс знань, умінь і навичок, психологічних особливостей, професійних позицій» [4, с. 6]. Зауважимо, що стан сучасного туристичного ринку вимагає від фахівців даної галузі серйозного рівня оволодіння інформаційними технологіями. Агент з

організації туризму має досконало орієнтуватися в інформаційному просторі, швидко опрацьовувати величезні обсяги даних, аналізувати та оцінювати їх. А отже, працівники туристичної галузі повинні мати чітко сформовані риси інформаційно-аналітичної компетентності, на що вказують результати аналізу освітньо-кваліфікаційної характеристики [3]. Основними напрямками діяльності агента з організації туризму є робота з клієнтами та партнерами, засобами комунікацій, технологічною документацією, ведення баз даних, калькуляція, складання аналітичних звітів. Кожен з цих напрямів діяльності може бути реалізований за умов володіння певними уміннями, які відображено нами в таблиці 1. Результати вивчення їх переліку уможливають висновок, що професійна діяльність агентів з організації туризму включає інформаційну й аналітичну складову, а, отже, зміст освітніх дисциплін повинен бути спрямованим на формування інформаційно-аналітичної компетентності.

Проведені нами дослідження дають підставу стверджувати, що інформаційно-аналітична компетентність майбутніх агентів з організації туризму – це складова їхньої професійної компетентності, спрямована на пошук та опрацювання інформації, роботу з інформаційними ресурсами та програмними засобами з метою формування банку туристичних послуг та організації обслуговування клієнтів туризму.

Таблиця 1

Перелік умінь агента з організації туризму, відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики

Напрямок діяльності	Уміння (відповідно до критеріїв кваліфікаційної атестації майбутніх агентів з організації туризму)
1	2
Робота з клієнтами	<ul style="list-style-type: none"> – Надавати інформацію про маршрути, тури та програми обслуговування туристів на маршруті. – Надавати необхідну інформацію щодо екскурсій. – Надавати інформацію клієнтам з особливими потребами.
Робота з партнерами	<ul style="list-style-type: none"> – Співпрацювати з туроператорами. – Бронювати та оформляти послуги з компаніями-перевізниками (авіа, залізничні, авто, круїзні судна тощо). – Бронювати та оформляти послуги з компаніями-постачальниками послуг проживання. – Бронювати та оформляти послуги з компаніями-постачальниками послуг харчування.

Продовження таблиці 1

1	2
	<ul style="list-style-type: none"> – Бронювати та оформляти послуги з компаніями-постачальниками послуг трансферу. – Бронювати та оформляти послуги з компаніями-постачальниками екскурсій послуг.
Робота з засобами комунікацій	<ul style="list-style-type: none"> – Реєструвати, обробляти та розсилати кореспонденцію. – Працювати в мережі Інтернет. – Працювати з електронною поштою, глобальними та локальними телекомунікаційними системами, розсилати інформацію.
Ведення баз даних	<ul style="list-style-type: none"> – Створювати прості бази даних засобами Microsoft Access.
Калькуляція	<ul style="list-style-type: none"> – Здійснювати продаж туру, в тому числі по телефону, через мережу Інтернет тощо.
Технологічна документація	<ul style="list-style-type: none"> – Вести документацію, зберігання і вилучення інформації. – Оформляти та видавати технологічну документацію (інформаційний листок, ваучер, путівку, квитки, страхові полюси).
Аналітичні звіти	<ul style="list-style-type: none"> – Проводити аналіз роботи фірми за напрямками діяльності, давати оцінку її роботи. – Виконувати аналітичний огляд перспектив роботи туристичної фірми, вивчати її конкурентоспроможність на туристичному ринку.

Водночас, практика підготовки майбутніх агентів з організації туризму в ПТНЗ показує, що проблемі формування інформаційно-аналітичної компетентності приділяється недостатньо уваги. Про це свідчать і дані опитування, в якому взяли участь 125 учнів з трьох професійно-технічних навчальних закладів.

Запропонована анкета містила кілька запитань, спрямованих на з'ясування розуміння ними частки інформаційно-аналітичної діяльності в майбутній професії, її суті та мотивації до опанування. З'ясовано, що лише 37% учнів пов'язують роботу агента з організації туризму з інформаційно-аналітичною діяльністю, 31% опитаних – частково, 32% взагалі не пов'язує майбутню роботу з цим видом діяльності. На запитання: «Чи знайомі Ви зі змістом аналітичної діяльності агента з організації туризму?» лише 27% опитаних відповіли «так», 44% – «частково» і 29% учнів взагалі не розуміє змісту аналітичної діяльності; тільки 36% опитаних навели приклади аналітичного опрацювання інформації в роботі агента з організації туризму. Водночас, 80% учнів виявили бажання набути навички інформаційно-аналітичної діяльності як складової інформаційно-аналітичної компетентності.

З метою визначення шляхів розв'язання проблеми формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх агентів з туризму в ПТНЗ нами здійснено аналіз освітньо-професійної програми підготовки кваліфікованих робітників туристичної галузі, в результаті чого виявлено, що вона передбачає три цикли професійної підготовки: загальнопрофесійну, професійно-теоретичну та професійно-практичну. Для унаочнення отримані результати аналізу представлено в табл. 2.

Аналіз розглянутих навчальних предметів свідчить, що лише два з них спрямовані на оволодіння учнями інформаційними технологіями, а саме: «Інформаційні технології» та «Інформаційні технології в туризмі», що складає 12% загальної кількості годин. Таким чином, можна констатувати наявність суперечностей між:

- високими вимогами до випускників професійно-технічних навчальних закладів туристичного профілю на ринку туристичних послуг, з однієї сторони, і рівнем їхньої підготовленості до інформаційно-аналітичної діяльності в межах виконання професійних обов'язків – з іншої;

Світлана Масліч. Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх агентів з організації туризму

– великою кількістю розроблених розробленістю методик й технологій навчально-методичних матеріалів щодо формування інформаційно-аналітичної підготовки майбутніх агентів з організації компетентності майбутніх агентів з туризму в ПТНЗ, і недостатньою організації туризму в ПТНЗ.

Таблиця 2

Розподіл годин із врахуванням можливості формування навиків інформаційно-аналітичної діяльності

Навчальні предмети	Загальна кількість годин*	% від загальної кількості годин предметів професійного циклу	Формування навиків інформаційно-аналітичної діяльності**
Основи правових знань	17	4,0	–
Основи галузевої економіки і підприємництва	17	4,0	–
Інформаційні технології	17	4,0	+
Правила дорожнього руху	4	0,9	–
Технологія туристичного обслуговування	66	15,5	+ –
Технологія транспортного обслуговування в туризмі	10	2,3	–
Основи гостинності в сфері туристичного обслуговування	13	3,0	+ –
Інформаційні технології в туризмі	34	8,0	+
Іноземна мова за професійним спрямуванням	122	28,6	–
Географія туризму	64	15,0	–
Охорона праці	14	3,3	–
Основи психології, етикет професійного спілкування та основи попередження та вирішення конфліктів	36	8,4	–
Основи екологізації туристичної діяльності	13	3,0	–
Усього:	427	100	

* – без врахування резерву часу, консультацій, державної кваліфікаційної атестації;

** + – усі теми навчальної програми передбачають роботу з комп'ютерною технікою та електронними інформаційними ресурсами;

+ – – лише деякі теми навчальної програми передбачають роботу з комп'ютерною технікою та електронними інформаційними ресурсами;

– – не передбачається робота з комп'ютерною технікою та електронними інформаційними ресурсами.

Нині система професійно-технічної освіти повинна дати державі фахівця, здатного самостійно здобувати знання та застосовувати їх на практиці, готового до саморозвитку й самовдосконалення. А отже, професійно-технічні навчальні заклади повинні використовувати у своїй освітній діяльності такі форми та методи, які б дали

зможу майбутнім випускникам адаптуватися до сучасних вимог ринку праці.

Ми вбачаємо, що процес професійного становлення майбутніх агентів з організації туризму в ПТНЗ матиме позитивний ефект, якщо:

– у навчальному процесі повною мірою враховуватимуться вимоги щодо

сформованості інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх агентів з організації туризму;

– будуть розроблені та обґрунтовані педагогічні умови, створено модель та навчально-методичне забезпечення її формування (навчальні програми, методичні рекомендації з проведення уроків теоретичного та виробничого навчання, тести для контролю знань та умінь учнів).

Висновки. Отже, проведений проблемний аналіз дав змогу виявити «вузькі місця» у змісті підготовки майбутніх агентів з організації туризму і показав, що їхня робота більшою мірою пов'язана з інформаційно-аналітичною діяльністю, а тому потребує сформованості інформаційно-аналітичної компетентності в професійно-технічному навчальному закладі. У процесі дослідження доведено, що інформаційно-аналітична компетентність є важливою складовою професійної компетентності майбутніх агентів з організації туризму. Проте аналіз Державного стандарту з

професії «Агент з організації туризму» показав, що лише два навчальні предмети спрямовані на формування навиків інформаційно-аналітичної діяльності. Відтак, з'ясовано, що в навчальних програмах професійної підготовки агентів з організації туризму приділяється незначна увага питанню формування інформаційно-аналітичної компетентності. Як наслідок, більшість випускників професійно-технічних навчальних закладів не пов'язує роботу агента з організації туризму з інформаційно-аналітичною діяльністю, не розуміє її значення у професійній діяльності й, відповідно, є невідповідною до роботи у практичних умовах туристичного бізнесу.

А отже, перед професійно-технічними навчальними закладами гостро постає питання удосконалення системи професійної підготовки агентів з організації туризму. Як передумову підвищення їхнього фахового рівня, ми вбачаємо впровадження методики формування в них інформаційно-аналітичної компетентності.

Література

1. BBC Україна [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2013/03/130307_ukraine_tourism_dt.shtml
2. Гайдамак Е. С. Развитие информационно-аналитической компетентности будущего магистра физико-математического образования (в условиях реализации магистерской программы 540204 «Информатика в образовании») : автореф. дисс. ... канд. пед. наук.: 13.00.02 / Гайдамак Елена Сергеевна; Омский гос. пед. ун-т. – Омск; 2006. – 23 с.
3. Державний стандарт професійно-технічної освіти з професії «Агент з організації туризму» – К.: 2013.
4. Любарець В. В. Формування професійної компетентності майбутніх агентів з організації туризму у професійному коледжі : автореф. дис. ... 13.00.04 / Владислава Вікторівна Любарець – Переяслав-Хмельницький, 2015. – 21 с.
5. Омельченко В. И. Развитие информационно-аналитической компетентности будущего офицера-инженера в условиях смешанного обучения информатике : автореф. дисс. ... канд. пед. наук. – Челябинск; 2011. – 26 с.
6. Професійна освіта : Словник : навч. посібник / [уклад. С. У. Гончаренко та ін.; ред. Н. Г. Ничкало]. – К. : Вища школа, 2000. – С. 149.
7. Професійно-технічна освіта в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://proftekhosvita.org.ua/uk/news/details/7012/>
8. Трофименко А. Е. Развитие информационно-аналитической компетенции студентов в вузе : автореф. дисс. канд. пед. наук. – Челябинск; 2012. – 25 с.
9. Федерація роботодавців Києва [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://frk.kiev.ua/index.php?p=articles&area=1&action=displayarticle&id=763&name=2012>

Реферат
Формирование информационно-аналитической компетентности будущих агентов по организации туризма

Светлана Маслич,
аспирант Института профессионально-технического образования НАПН Украины

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:

профессиональная компетентность, информационно-аналитическая компетентность, агент по организации туризма, образовательно-квалификационная характеристика

В статье определена актуальность проблемы формирования информационно-аналитической компетентности будущих агентов по организации туризма в профессионально-технических учебных заведениях. Автором осуществлен проблемный анализ образовательно-квалификационной характеристики будущих агентов по организации туризма и выявлена необходимость осуществления ими информационно-аналитической деятельности в процессе выполнения профессиональных обязанностей. Выяснено, что профессиональная деятельность агентов по организации туризма включает информационную и аналитическую составляющую, а следовательно, содержание образовательных дисциплин должно быть направленным на формирование информационно-аналитической компетентности. Приведенные результаты проведенного анкетирования учащихся профессионально-технических учебных заведений свидетельствуют, что проблеме формирования информационно-аналитической компетентности педагогами уделяется недостаточно внимания. Выполненный анализ направленно-профессиональной программы подготовки квалифицированных рабочих туристической отрасли позволяет определить пути решения выявленных противоречий по формированию информационно-аналитической компетентности будущих агентов по туризму в профессионально-технических учебных заведениях.

Научная новизна полученных результатов исследования, освещенных в данной статье, заключается в определении понятия «информационно-аналитическая компетентность будущих агентов по организации туризма» и обосновании требований к сформированности информационно-аналитической компетентности этих работников на рынке туристических услуг. Обозначение направлений дальнейшего научного поиска в решении проблемы повышения качества подготовки будущих агентов по организации туризма делает возможным приведение полученных результатов в выполненном исследовании к конкретным методическим разработкам учебных программ, методических рекомендаций по проведению уроков теоретического и производственного обучения, тестов для контроля знаний и умений учащихся.

Abstract

Forming of informational and analytical competence of the profession of travel agent

Svitlana Maslich,
postgraduate of the Institute of Vocational Education NAPS of Ukraine

KEY WORDS:

professional competence, informational and analytical competence, travel agent, educationally-qualifying characteristics

The problem of formation of the informational and analytical competence of the profession of travel agent in vocational schools is determined in the article. The author conducted the analysis of educationally-qualifying characteristics of the profession of travel agent and identified the need for the informational and analytical activity in their profession. It is determined that the professional activity of travel agents includes informational and analytical components, and therefore the content of subjects should be aimed at the formation of the informational and analytical competence. The results of the survey conducted by the students of vocational schools showed that the teachers don't pay enough attention to the problem. The analysis of educational and professional training programs for skilled workers of the tourism industry helps to identify the ways of resolution of contradictions regarding the formation of informational and analytical competence of the profession of travel agent in vocational schools.

Scientific novelty of the survey results is the definition of "informational and analytical competence of the profession of travel agents" and substantiation of the requirements of informational and analytical competence of this profession in tourism market.

Further scientific research of the problem gives an opportunity to use the survey results for the development of specific curricula teaching materials, recommendations for theoretical and industrial training lessons and tests to check students' knowledge and skills.

References

1. BBC Ukraina [Electronic source] – http://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2013/03/130307_ukraine_tourism_dt.shtml.
2. Gaydamak E. S. Razvitie informatsionno-analiticheskoy kompetentnosti budushchego magistra fiziko-matematicheskogo obrazovaniya (v usloviyakh realizatsii masterskoy programmy 540204 «Informatika v obrazovanii»). Avtoref. diss. na soisk uch. st. kand. ped. nauk. – Omsk; 2006.
3. Derzhavnyi standart profesiino-tekhnichnoi osvity z profesii «Ahent z

orhanizatsii turyzmu» – K.: , 2013.

4. Liubarets V. V. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh ahentiv z orhanizatsii turyzmu u profesiinomu koledzhi: Avtoref. dys. kand. ped. nauk / V. V.Liubarets – Pereiaslav- Khmelnytskyi, 2015 . – 21 s.

5. Omel'chenko V. I. Razvitie informatsionno-analiticheskoy kompetentnosti budushchego ofitsera-inzhenera v usloviyakh smeshannogo obucheniya informatike. Avtoref. diss. na soisk uch. st. kand. ped. nauk. – Chelyabinsk; 2011. – 26 s.

6. Profesiina osvita : Slovnyk : navch. posibnyk / [uklad. S. U. Honcharenko ta in.; red. N. H. Nychkalo]. – K. :Vyshcha

shkola, 2000. – S. 149.

7. Profesiino-tekhnichna osvita v Ukraini [Electronic source] – Rezhym dostupu: <http://proftekhosvita.org.ua/uk/news/details/7012/>

8. Trofimenko A. E. Razvitie informatsionno-analiticheskoy kompetentsii studentov v vuze. Avtoref. diss. na soisk uch. st. kand. ped. nauk. – Chelyabinsk; 2012. – 25 s.

9. Federatsiia robotodavtsiv Kyieva [Electronic source] – Rezhym dostupu:<http://frk.kiev.ua/index.php?p=articles&area=1&action=displayarticle&id=763&name=2012>